

Laillisuusvalvonnan keinot apuna ihmiskaupparikosten tutkinnan kehittämisessä

Ihmiskauppa on ihmisoikeusloukkaus. Se on ihmisarvon, ihmiskaupan uhrien perustavaa laatua olevien oikeuksien sekä demokraattisen yhteiskunnan arvojen vastaista.

Apulaisoikeuskansleri antoi joulukuussa 2021 ratkaisun, jossa hän totesi, että poliisilla oli merkittäviä ongelmia ihmiskaupparikosten tutkinnoissa. Päätöksessään apulaisoikeuskansleri totesi ratkaisun keskeisen tavoitteen olevan pyrkiä vaikuttamaan siihen, että ihmiskauppaa tunnistettaisiin poliisissa ja syyttäjätöimessä ja viimeinkin sen torjunnassa saavutettaisiin laadullinen muutos parempaan.

Miten asiaa on päätöksen jälkeen seurattu?

Poliisihallitus vahvisti poliisiyksiköiden vuoden 2022 laillisuustarkastuksen yhdeksi painopistealueeksi ihmiskaupparikokset.

”Poliisihallituksen sisäisen laillisuusvalvonnan painopisteellä oli olennainen merkitys siihen, millä tavoin apulaisoikeuskanslerin ratkaisun seuranta alettiin toteuttaa”, kertoo esittelijäneuvos Juho Lehtimäki.

”Tarkoituksenmukaista ei ollut suorittaa sitä samaa valvontaa, jota poliisin sisäinen laillisuusvalvonta oli jo suorittamassa”, jatkaa apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen.

”Laillisuusvalvontani painopiste keskittyi enemmän valvonnan valvontaan, eli valvon sitä, miten poliisi valvoo omaa toimintaansa. Hyvin toimivassa oikeusvaltiossa ylimmän laillisuusvalvonnan yhtenä tehtävänä on seurata, että ensisijaiset valvonnan järjestelmät toimivat”, Puumalainen jatkaa.

Poliisin laillisuusvalvonnan valvonnasta

Apulaisoikeuskansleri päätti keväällä 2023 ottaa omana aloitteenaan tutkittavakseen poliisin ihmiskaupparikosten ja seksuaalirikosten sisäisen laillisuusvalvonnan.

”Poliisin sisäisen valvonnan tutkimiseen vaikutti myös se, että vuonna 2022 omana aloitteena tutkittavanani oli poliisin menettely lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten esitutkinnoissa. Tutkinta nosti esille huolia poliisin oman seurannan toimivuudesta”, kertoo apulaisoikeuskansleri Puumalainen.

Apulaisoikeuskansleri on viime vuosina useissa ratkaisuisaan kiinnittänyt huomiota myös poliisin päätösten perusteluihin. Päätösten asianmukaiset perustelut vaikuttavat olennaisesti siihen, miten luotettavaksi kansalaiset kokevat valvojan viranomaisen toiminnan.

Laillisuusvalvonnan keinoista

Oikeuskanslerilla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot. Poliisihallitusta pyydettiin toimittamaan vuonna 2022 poliisilaitoksiin suorittamistaan laillisuustarkastuksista tehdyt tarkastuskertomukset.

”Näiden asiakirjojen avulla pääsimme tutkimaan yksityiskohtaisemmin poliisin laillisuusvalvonnan toimintaa ja tarkastushavaintoja”, kertoo esittelijäneuvos Lehtimäki.

”Käytössämme oli myös joulukuun 2021 ihmiskauppapäätöksen seurannaksi pyydetty tiedot. Nämä sisälsivät muun ohella tietoja poliisilaitosten toimenpiteistä ihmiskaupparikosten esitutkintojen kehittämiseksi. Nyt pääsimme jo hieman tarkastelemaan, minkälaisia vaikutuksia poliisilaitosten toimenpiteillä mahdollisesti oli jo ollut tutkintojen laatuun.”

Marraskuussa 2023 apulaisoikeuskansleri teki laillisuusvalvontakäynnin Poliisihallituksen laillisuusvalvontaan. Yhtenä aiheena oli nimenomaan ihmiskauppa- ja sen lähirikosten laillisuusvalvonta.

Laillisuusvalvonnan havainnoista

Poliisihallituksen tarkastuskertomuksista ja laillisuusvalvontakäynnillä ilmeni, että ihmiskaupparikosten esitutkinnoissa oli edelleen puutteita.

Apulaisoikeuskansleri Puumalainen näki myös kehitystä.

”Myönteistä kuitenkin oli, että poliisilaitokset olivat tunnistaneet puutteita jo omassa sisäisessä laillisuusvalvonnassaan ja ryhtyneet korjaaviin toimenpiteisiin.”

”Poliisihallituksen aktiivinen ihmiskaupparikosten laillisuusvalvonta tuki myös myönteistä kehitystä. Lisäksi useat poliisilaitokset olivat uudistaneet ihmiskaupparikosten esitutkintojen organisointia, millä vaikutti olevan myönteinen vaikutus.”

”Helsingin poliisilaitoksen yhteydessä toimivan valtakunnallisen ihmiskaupparikosten tutkintaryhmän työ oli merkittävästi kohentanut ihmiskaupparikosten esitutkintojen laatua ja viivytyksettömyyttä.”

Poliisihallituksen toiminta ihmiskaupparikosten valvonnassa ei antanut aihetta apulaisoikeuskanslerin toimenpiteisiin.

Apulaisoikeuskansleri Puumalainen kuitenkin korostaa, että työ ei ole valmista. Myös apulaisoikeuskanslerin tutkittavana on yhä ihmiskaupparikosten esitutkintoihin liittyviä asioita.

Ei ainoastaan esitutkintojen valvontaa

Ihmiskaupparikosten tutkinnassa esitutkintaviranomaisten työ on keskeisessä asemassa. Rikosvastuu ei voi toteutua, mikäli ihmiskaupparikoksia ei tunnisteta ja tutkita.

Rikostutkinnat saattavat kuitenkin viivästyä myös poliisin vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevista seikoista, kuten muiden viranomaisten toiminnan viiveistä tai viranomaisten yhteistyön ongelmista.

Oikeuskanslerin toimivalta ja tehtävät kattavat koko viranomaistoiminnan.

Apulaisoikeuskansleri on viime vuosina antanut useita laillisuusvalvonnallisia seuraamusratkaisuja kanteluasioissa, joissa Maahanmuuttoviraston on todettu viivästyneen käsitellessään ulkomaalaislain mukaisia hakemusasioita. Nämä ovat sitten osaltaan saattaneet viivästyttää ihmiskaupparikosten esitutkintaa. Maahanmuuttoviraston lupahakemuskäsittelyjen viipymiset ovat olleet myös apulaisoikeuskanslerin oma-aloitteisessa tutkinnassa.

Työ ihmiskauppaa vastaan jatkuu

Laadukkainkaan lainsäädäntö ja viranomaisten ohjeistus eivät riitä, mikäli oikeudet eivät yksittäisissä tapauksissa toteudu tehokkaasti. Yksittäinen tapaus on aina sen testi.

Pohjimmiltaan valtion toimintavelvoitteessa estää ja torjua ihmiskauppaa on kyse siitä, että yksittäisessä epäillyn ihmiskaupan tilanteessa tehokkaiden tutkintatoimenpiteiden tulee toteutua. Tämän onnistumisesta on vastuussa jokainen viranomainen.

Apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvonnan työ edelleen jatkuu, jotta kehitys johtaisi pysyvään ihmiskaupan uhrien perus- ja ihmisoikeuksien vahvistumisen.

Samalla myös poliisin oma laillisuusvalvonta kehittyy.

Ratkaisuja

2021

28.12. Poliisin ja syyttäjän menettely sekä ihmiskaupan tutkinta OKV/1233/70/2021

25.10. Kiskonnantapaisen työsyRJinnän esitutkintakynnyksen arviointi OKV/1576/70/2022

2022

23.11. Poliisin menettely lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten esitutkinnoissa OKV/325/70/2022

30.11. Hallintokantelun päätöksen perustelevinen OKV/1589/70/2022

2023

28.8. Poliisin menettely esitutkinnassa OKV/2030/10/2022

15.9. Esitutkinnan viipymisen arviointi OKV/1281/10/2022

2.11. Apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvontakäynti Poliisihallitukseen OKV/1911/71/2023

Poliisin sisäinen laillisuusvalvonta ihmiskaupparikosten ja seksuaalirikosten osalta OKV/965/70/2023

